

Abonamentul:

Pentru monarhia:
Pe an 12 cor., $\frac{1}{2}$ an
6 cor., $\frac{1}{4}$ an 3 cor.

Pentru străinătate:
Pe 1 an 18 fr., $\frac{1}{2}$ an
9 fr., $\frac{1}{4}$ an
4 fr. 50 cm.

Foia apare în fiecare
Sâmbătă.

Unirea

Inserțiuni:

Un șir garmond:
odată 44 fl., a doua
oară 12 fl., a treia
oară 10 fl.

Tot ce privește foaia
să se adreseze la: Re-
dacțiunea și admini-
strațiunea „Unirei”
în
Blaj.

Foaie bisericească-politică.

Anul XVII.

Blaj, 30 Martie 1907.

Numărul 13.

Limba și legea.

Nouă Românilor din regatul Ungar destinul ne-a hărăzit până acum o soartă din celea mai vitrege. Întocmai ca orfanul, care lipsit fiind de tată și de mamă e considerat ca *al nimănui*, și-i de toți asuprit, așa și noi, lăsați oare când la bunul plac al întâmplării, neavând timpul necesar de reculegere am fost, ca o corabie fără conducător, aruncați din o primejdie în alta, din o suferință mare în alta și mai mare.

Intreg, trecutul nostru cu nimic nu se poate asemăna mai bine și mai nimerit decât cu viața patriarhului biblic Iob. Și pe cum acestuia numai credința lui neștirbită în vecinicul Dumnezeu i-a reîntors timpurile de mângâiere, așa și noi, numai statorniciei credinței în legea strămoșească avem se mulțumim că am viat până acum și viem încă și azi ca români. Căci sfaturile lui Dumnezeu nu sunt ca sfaturile oamenilor. El pe cei neștiutori i-a ales ca se rușineze pe înțelepții lumii și cu celea debile combate pe atot puternicul de pe pământ. Despre ce avem exemple nenumărate în istoria omenirii și în istoria particulară a suferințelor noastre seculare. Așa: Roma păgână numită oarecând din ambițiune omenească *sempiterna*, acum de două mii de ani e capitala acelei biserici creștine care singură are promisiunea dumnezeiască: porțile iadului nu o vor birui; iară noi Români cari am fost colonizați în porțile orientului spre apus ca se apărăm un păgânism greșos, am devenit pentru frământătura omenirii numită migrațiunea popoarelor, aluatul acestora spre creștinism; și în aceasta misiune înaltă, cu toată furia valurilor revărsate și a furtunilor deslanțuite asupra-ne, aproape de două mii de ani suntem tot aci, tot în aceeași misiune înaltă.

Cum se topește ceara de fața focului, așa s'a topit Slavismul care cu brață de fier a fost încătușată biserica noastră cu limba sa liturgică sute de ani. Și nu focul dragostei oare cui față de noi crosiții a cauzat aceasta căldură, ci lupta aprigă pornită în contra credinții noastre de calvinismul nesațios, care voia să calvinească totul. Dar credința neștirbită ce o am păstrat lui Dumnezeu ni-a chizeșuit limba, care din coliba săracăcioasă unde s'a fost retras și-a recapat locul la altarul Domnului de unde a fost alungată de vitregitatea timpurilor.

Așa se va întâmpla și acum când de nou suntem amenințați cu noul proiect de lege școlastică a nu ne mai putea cultiva limba. Școalele ni se vor lua. Nici vorba ale mai putea susține în sensul acestui proiect. Ar fi și păcat a face pradă din munca și câștigul nostru cu susținerea școalelor de magiarizare cu cari vrea guvernul se ne ferească. O astfel de jertfă nu cred că poate fi plăcută nici lui Dumnezeu. Nu jertfă voiu zice. Și dacă guvernul dorește cu tot prețul ca el să se îngrijească de instrucțiunea supușilor săi, n'avem putere să-i ne opune. Dar n'avem putere nici a-l ajuta mai mult decât suntem dator ca cetățeni supuși, cum l-am ajutat până acum cu bine simțita noastră daună materială. Și toată jertfa ce o am adus spre ușurința statului fără a ne fi recunoscător pe altarul instrucțiunii publice; se o întorcem în folosul educațiunii religioasă-moral a poporului nostru, făcându-ne vrednici urmași a strămoșilor nostri, pe cari nici o persecuțiune n'a fost în stare a-i clătina în sfânta lor lege și credință.

O sfântă și dumnezeiască credință am moștenit îmbrăcată în datini, ceremonii și sacramente la ajutorul cărora apelează și cei necredincioși în durerile lor celea mai mari. Acestea datini, ceremonii și

sacramente practicându-le ne însoțesc zi de zi pe toate cărările vieții chiar dela naștere până la mormânt, ba și mai încolo. Toate manifestațiunile sărbătorești a momentelor celor mai însemnate din viața privată sunt nedespărțit legate de toate deprinderile noastre religioase, cari bucuriile ni le potențiază iar durerile ni-le fac suportabile. În acestea să ne aflăm refugiul în timpul prigonirei ce ne amenință azi:

O sfântă și dumnezeiască credință am moștenit, aceea întregă și nealterată dator suntem se o lăsăm fiilor nostri, dacă vrem să nu ni-se îngreuneze mormintele cu blastamul pruncilor rămași de părinți fără nici o ereditate. Și se mulțumim lui Dumnezeu, că ne-a fost dat, să ne rugăm Lui în dulcea limbă românească, pe care, dacă nu o vom mai putea cultiva în școală, o vom putea cultiva prin biserică, și totuși rămâne-vom și pe mai departe aceea ce Dumnezeu ne-a lăsat să fim: Români.

A. Bărbulescu.

Încercări de schismă în Franța. Încercările guvernului francez de a desbină pe catolici nu numai de centrul Roman dar și de păstoriile diecezani — prin legea asociațiunilor culturale ce le avea în vedere — n'au isbutit de fel. Guvernului i-a venit într'ajutor Joseph-René Vilatte, „Arhiepiscopul vechii biserici catolice americane.”

D. Vilatte s'a născut la Paris în 1854, pe când tatăl său făcea parte de așa numita „Petite Église de France,” câțiva oameni și câțiva episcopi, cari nu voiau să primească concordatul. Ierotonisit în 1885 de episcopul vetero-catolic Herzog, din Bern, dl Vilatte primi și el sacra episcopală dela Schismaticii din Goa și Taca la 1892, cu titlul sus-numit.

Pribegind apoi în calitate de episcop, — sacra ilegală dar valabilă — el n'a reușit nicăieri în activitatea sa de schismă; ba, diferitele incidente l-au încurcat cu puterile administrative din India, Statele-Unite și Canada. În timpul din urmă, transacțiunile de împăcare cu Congregațiunea s. Officii, bazate pe cererea unei prebende, ne căzând după gustul lui, l-au demascat de tot. Venind

apoi la Paris el află condițiuni mai prielnice, decât acum vre-o zece ani, când guvernul a fost silit să-l surguească. Astăzi toleranța catolicilor francezi este legalizată. Dl Vilatte vrea să întemeieze biserica nouă pentru toți aceia, „cari nu-s mulțumiți „nici cu protestantism, nici cu romanism.“ „El va stăruî „din răspuțeri să ajute mișcarea religioasă „și patriotică a Franței, dar oprește aspru, „nu cumva aderenții săi să primească direc- „țiunea vre-unui potențat infalibil din străi- „nătate.“

Luând în posesiune vechiul Convent și biserica PP. Barnabiți — Paris str. Legendre Dl Vilatte vrea să institue acolo cea dintâie parohie și să instaleze pe cel dintâi paroh în persoana unui Abbé Roussin. El crede, că și alți preoți (apostați) vor întreprinde lățirea Bisericii naționale americane în Franța. De altminterlea ritul conservat este cel latin.

Încă pe la finele lui Ianuarie au anunțat niște afișe enorme titluri ca: „biserica schismatică,“ „liturghii sacrilege“ etc. ferind pe Parisieni, nu cumva să fie amăgiți prin parodia unui ritualism roman și a unui pseudo-catholicism, meșteșuguri tainice ale franc-mazonilor.

Incidentul Msgrului Vilatte și a preotului tovarăș Meillon, ce a avut loc într-o cafenea, turburările obicinuite ale oficiului schismatic din timpul din urmă, în fine conștiința catolică a parisienilor vor pripi numai clipa unui „fiasco“ rușinos al noului reformator.“

M. C. H.

În legătură cu celea de mai sus, adaugem, că Msgr. Vilatte în lipsa de venite dela credincioși, s'a împrumutat cu 3000 frcs. pe un termen anumit. Ne putând însă plăti la împlinirea sorocului, creditorul i-a trimis un executor pe cap, care l'a aflat chiar servind. După împlinirea slujbei, executorul a pus mâna pe toiagul și mitra arhierescă și le-a luat în prețul miilor împrumutate.

Astfel fiasco nu va întârzi a veni cât mai curând.

Glasuri simpatice noue în presa germană. Într-o corespondență din Berlin, publicată în Nr. 61 al „Luptei“ se relevă glasul simpatice al câtorva ziare mari germane — pentru noi și nevoile noastre. — Relevăm din parte-ne și noi un articol publicat la locul întâi în frunzașul ziar social creștin din Viena, Reichspost Nr. 61. Articolul poartă titlul: *Die neue magyarische Vergewaltigung*, și se ocupa cu noul proiect al contelui Apponyi despre salarisarea învățătorilor confesionali. Articolul are mai mult caracter informativ pentru publicul german, arătându-se din chiar paragraful proiectului lui Apponyi primejdia mare ce amenință caracterul național și religios al multelor școli confesionale din Ungaria. Sustinerea și pe mai departe a școalelor confesionale o consideră scriitorul articolului, de o cestiune, ce va preocupa încă mult autoritățile confesiunilor: va fi oare cu scop ca conlesiu-nile să aducă și pe viitor jertfele de acum înainte și mai mari ca până acuma — pentru susținerea școlilor, față de cari influința națională și bisericescă va fi cu totul iluzorie, de acum înainte?

Articolul amintește în scurt și hotărârea Românilor de a lupta în contra proiectului, amintește pașirea energică a Arhierilor și

deputaților noștri pe cum și pregătirile pentru protestare din partea adunărilor populare de pretutindenea. Amintește câteva detalieri despre conferința episcopilor noștri și despre adunarea dela Blaj. Într'un număr următor (69) tot „Reichspost“ publică tot la locul întâi un articol trimis dela Iași, despre turburările agrare din România în care se insistă asupra adevăratelor cauze, cari au provocat acelea turburări: exploatarea nemiloasă a țaranului din partea trust-urilor arândășești, întemeiate de jidani mai ales, arătându-se cu statistica în mână că cele două firme Juster și Fischer singure au atâta pământ în stăpânirea lor, cât face la olaltă proprietatea a 750,000 de proprietari mici din România. — Articolul insistă asupra mijloacelor prin cari Evreii din România ajutați de Alianța israelită cearcă să smulgă cu puterea drepturi politice. Prin presa lor — și oarecâte ziare mai ales în străinătate nu sunt cu totul în mâinile lor? ei calumniază și cu prilejul acesta în tot chipul, țara, care păcat că îi mai suferă între granițele ei.

Chestiuni școlare.

IV.

Deși nu trebuia să fiu făcut responsabil pentru tot ce au scris colegii mei, totuș voi lua răspunderea. Nu mă voiu certă cu nime. Interesele tagmei mele sunt de un ordin cu mult mai înalt, decât ca discutarea lor să se reducă la o simplă polemică.

Trăim alte vremi. Rolul învățătorului de azi, e altul față de a celui din trecut. Alta a fost slujba antecesorilor noștri și alte sunt datorințele noastre. Puține și neînsemnate sunt prestațiunile lor, și alte sunt cele așteptate dela noi. E ușor dar a fi dascăl, dar e greu a-ți da seamă de problemele ce sunt legate de oficiul nostru. Spre a dovedi lucrul acesta va fi destul să amintesc, că pe lângă instrucțiunea zilnică trebuie să ne ocupăm cu școala de adulți și repetiție. Trebuie să ținem prelegeri pentru popor, să formăm coruri, să dăm concerte, să facem teatru, să întemeiem tovarășii agricole și de conzum ș. a. Cu un cuvânt tot ce cineva își închipuește de mijloc pentru ridicarea socială și culturală a neamului, trebuie să îndeplinim noi.

Ca să putem satisface acestor obligații trebuia să fim provăzuți cu altă cultură trebuia să dispunem de alte cunoștințe, decât cele cu cari ne-au trimis în lume institutele noastre pregătitoare.

Lipsindu-ne însă, unele și pretinzându-se altele, eră natural, ca să ne dăm seamă în poziția care ne aflăm. Am raționat deci astfel. Datoriile noastre sunt multe. Neîndeplinirea lor, cade în răspunderea noastră. Împlinirea lor o putem face numai lipsindu-ne de ocupațiunile laterale. Numai mântuindu-ne de acestea, ne putem pune în serviciul școalelor și a poporului. Venitele ocupațiunilor laterale, trebuie asigurate pe altă cale, ca subzistența noastră să nu suferă. Asigurarea acesteia, să putea face numai prin ridicarea plății. Aceasta e adevărată cauză a mișcării noastre. N'am imitat nici pe socialiști, nici pe învățătorii școalelor de stat, romano-catolice, ori reformate, fără suntem inițiatorii ideii. Cine vrea să se convingă, n'are decât să cerce protocoalele adunărilor generale, ca să vadă în ce an a pășit

cu propunerea aceasta colegul nostru Elie Câmpian. Că noi suntem inițiatorii să vede și din faptul că noi am cerut ridicarea plății numai în cadrul legii existente, pe când învățătorii străini, nu sunt mulțumiți, cu însași legea.

În pressă sau început agitația cu mult mai târziu, — după ce s'a văzut că autoritățile noastre, prea trăgânează lucru. Că cu pretenziunea noastră n'am fost deșul de prudenti, — e ușor de înțales. Noi învățătorimea suntem un element în formațiune, — dar nu format. Pentru noi asta a fost prima manifestare, înainte publicului mare. Era natural deci ca în unele momente de agitație să scăpăm vorbe, cari nu trebuia să facă sânge rău în vinele nimănui.

Ne-am asemănat cu servitori și biriiși ca să acătăm cu demnitatea oficiului nostru e mai slab preiuită ca a acestora. Dacă n'ar fi fost desprețuită tocmai din partea aceloră, cari mai mult ar fi trebuit să o cinstească, nu trebuia să dovedim că munca unor biriiși și servitori e mai bine răsplătiă ca a noastră.

N'am amenințat, și nu voi amenința pe nime. Autoritățile noastre pot dispune peste organele sale după plac. Pot rezolvi ori ce cauză așa precum dănele voesc. Avem însă dreptul să urgităm rezolvirea unei chestiuni, atât de ardentă, de care e strâns legată existența noastră și a poporului. Noi nu credem ca interesele bisericești și-a neamului pretind ca ea să se mai trăgâneze. Nu credem că numai prin amânare să poate da o rezolvare, așa precum acestea cer. În o anchetă școlară numai, credem, că s'ar putea desvăli adevărata situație a institutelor noastre! Ar fi destul de trist, dacă neamul românesc, care a dat atâtea probe de rezistență, înaintea valurilor cutropitoare să se plece caprițiilor unui singur om! Ar fi destul de trist, dacă și numai cunoscând intențiunile unui ministru să ne și punem întrebarea, că oare școalele noastre mai merită, să le suțină biserica sau nu? Și să presupunem că da, nu merită, și ne-am lipsi de ele, cum rămânem cu biserica? Mai putea va ea susta, dacă își va perde tinda?

Poate să închipui o mai mare lașitate decât, lipsindu-ne — de bună voie — de aceste sfinte instituțiuni cari ne-au apărat în vreme de resmiriță limba, legea și obiceiurile? Poate fi un păcat mai strigător la cer, ca să cedăm aceste fortărețe acum, când atât amar de vreme au fost asaltată fără de prea mare succes?!! Oare aceasta este învățătura ce putem trage, din aceea ce s'au petrecut în Basarabia, și să petrece în Macedonia?!! Dacă frații noștri, din acestea părți mai espuse volnicilor n'au desperat, noi să fim mai slabi ca ei?!! Dacă ei cari atâtea zeci de ani au fost lipsiți să audă și vadă în funcțiunile sacre și publice limbajul lor, — și astăzi, au trebuit să li'e predice, de bună voie aceea, cari cu puterea li s'au răpit, — în noi să fie atâtea bărbăție ca să rezistăm până în ultimile momente?!! Ar fi destul rău. — Căci, dacă să va dovedi, că poporul nostru cu nimic nu mai poate contribui la susținerea instituțiilor sale; dacă să va dovedi că mecenaii cari au sacrificat atâtea mii, pentru ridicarea unor ziduri îi, petrec și chefuesc, personalitățile unui oraș, — nu mai pot jertfi; decât să ne înbuibăm în miile ministrului cari sunt și ale noastre, mai bine vom preferi a ne țări viața și mai departe în mizeria zilnică, cu care suntem învățați. —

Și asta cu atât mai vărtos, dacă cei cari sunt puși în frunte, cred că numai în modl acesta să poate ajuta neamului. —

Rezultă dar, că dacă am cerut ajutor de stat, am cerut până nu ni s'a pus condițiuni. — Punându-să acestea îl respingem cu cel mai mare dispreț. Vrem să dovedim că ochii noștri nu-i va lega nime, ca să ne deie drumul pe munții închipuți. Și asta tot numai prin anchetă o putem face. Prin urnare convocarea acestora, o cerem nu pentru ridicarea plății, fără mai mult pentru studiarea situațiunei, în care au ajuns, școalele noastre. — Așa dară fără de a mai avea cine-va pretenții de amenințare, vom stărui și mai departe pentru convocarea ei. —

Atât cu plata.

Morlaca, la 26 Faur 1907.

Traian Șuteu
lgrv. dirig.

REVISTE.

Ungaria. Pentruca să nu fie dat uitării, încreștăm și constatăm, că slugile celea mai plecate ale Domnului *Apponyi*, cei dela „Buda-pesti Hirlep” numai de 5 ori s'au ocupat cu adunarea poporală ținută la Blaj.

Pe lângă adunările de protestare ale Românilor, mai vin vești de astfel de protestări dela Slovaciai evangelico-reformați, dela Jidani (?); Sârbii — după mult chin și vai încă s'au decis să țină o adunare de protestare în contra proiectului de lege despre școli. Mult ne miră faptul, că romano-catolicii din țară, fie ei de orice neam ar fi, nu-și ridică glasul de protestare în contra acestui proiect, care taie din drepturile celea mai sfinte ale bisericii. Ori doar ei de aici în colo vreau să nu mai aibă drept preste școli? Ne aducem aminte de un discurs al episcopului — pe atunci profesorului *Prohászka* ținut în congresul pentru autonomie, în care acesta rugă pe deputații congresuali să nu primească proiectul — ce s'a primit — a majorității, căci e straiță de cerșitor, în carea nu găsești nimica (*koldustarisznnya*). Se vede, că oamenii mai bine ascultă de baronul *Andrássy*, care zicea să se primească proiectul, căci doar nici apostolii n'au pornit la slujba lor cu avuții și drepturi.

România. Nedreptățile strigătoare la cer, cari a trebuit să le sufere poporul român în România „liberă” au ajuns nesuferibile, și așa s'a pornit mișcarea agrară. După ce ea la început a fost în contra Jidanilor, toate foile semite și filo-semite au început a scrie despre revoaltele grozave ce se întâmplă în țara românească. Câteodată recunoșteau îndreptățirea reșcoalei, dar numai de aceea ca în numărul următor să se arunce cu o furie mai mare asupra noastră celor din Ungaria, cari suntem tot așa de sălbatici, doar așa ne-am purtat și

noi în 1848. De aici apoi trăgeau concluzia: cum ar trebui să ne bucurăm noi de nouele proiecte ale domnului *Apponyi*, cari vreau să lumineze poporul românesc.

Foile creștine din străinătate judecă cu totul altfel aceasta rășcoală agrară. Ele recunosc îndreptățirea revoaltei, „căci trebuie să-ți fie milă de acelea fețe posomorâte.” Foarte bine caracterizează pe jidani din țara românească ofirii austriaci din Cernăuți la 1781, cari vorbesc despre jidani din Bucovina, dar stările sunt acurat aceleaș și în România. Ei zic într'un memorandum: „Jidovii din țara aceasta cumpără dela țărani înainte și cu prețuri de ris: puiul în ou, mierea în floare, mielul în oaie, exploatând prin comerțul acesta uzurar populațiunea dela sate, sugându-i mădua și reducându-o la sărăcie... tocmai de aceea trebuie exilați.”

Guvernul conservator a dimisionat și M. Sa Regele a încredințat pe dl D. A. Sturdza cu formarea noului minister. Iată lista: D. A. Sturdza președinte, externe și rășboiu, S. Haret, culte, Ioan Brătian, interne, Costinescu, finanțe, Carp, domenii, Stelian, justiție, Morțun, lucrări publice. Cei trei din urmă persoane noue.

Congregația comitatului Albei- inferioare.

Congregația de primăvară a comitatului nostru s'a întrunit Mercuri în 27 Martie a. c. La ordinea zilei au fost un program de 141 puncte, dintre cari unele de mare importanță pentru noi.

Membrii Români s'au prezentat în număr mai mare ca de obicei, dar totuși nici jumătate. Muntenii și-au scuzat absența laț numele celor ce s-au prezetat: Canonicii, Gavrilă Pop, Dr. Augustin Bunea și Dr. Izidor Marcu, Ioan F. Negruti, profesor preparandial, Iustin Brut Hodobiu, directorul „Patriei”, Dr. Iuliu Maniu deputat dtetal, David Radeș forestier arbid., Dr. Ioan Rațiu prof. gimn., Dr. Laurențiu Nestor avocat, toți din Blaj, Ioan Maior protopop (Aind), Dr. Ioan Marciaș avocat (Alba-Iulia), Ioan Magde preot (Drâmbariu), George Cadar notar (Ciugudiu), Vulc proprietar (Bărăbant), Ioan Totoian preot (Chișfalău), Enea P. Bota preot (Șard) Ioan Andrea preot și Nicolae Florescu proprietar (Ighiu), Iuliu Albini notariu (Zăina), Artimon Blăjan preot (Obreja), Ioan Popa preot (Cergău), Valer Dăian notar (Mihalt), Iosif Anghel notar (Lopadea), Chirilă Curtanotar (Murăș-Uioara) Bazil Hagea proprietar (Măgina) și Bazil Orășan preot gr.-or. (Săniacob).

Ședința înainte de prânz.

Ședința se începe sup: președinta Comitetului suprem Baronul Kemény Árpád, la 10 oare a. m.

Cel dintâi obiect de ceva înșămătate în ședința de a. m. a fost recursul apotecarului Victor Nestor din Uioara în contra cererei Jidanilor de acolo de a se acorda pentru Uioara dreptul de a deschide a

doua apotecă. Comisia permanentă a dat loc recursului, ceea-ce s'a și admis, mulțămită atitudinei Românilor și a unor membri maghiari. Jidani și o parte a Ungurilor au votat în contra recursului.

La recursul dat contra alegerilor de notar dela Alămor și Armeni, în cuvântul Dl *Dr. Iuliu Maniu*, arătând, într'un discurs ascultat cu multă atențiune, cum prin procedura de candidare a protopretorilor dreptul autonomie al comunelor devine iinsor. Legea când a demădat ca protopretorele să poată candida 3 persoane, a avut în vedere candidarea alor 3 concurenți serioși, din cari poporul să alegea pe unul. Ce fac înse protopretori? Candidează trei indivizi dintre cari poporul nu dorește pe nici unul. Doi dintre candidați au numai rolul de *strohmani* și astfel retrăgându-se în decursul alegerii rămâne singur doritul protopretorelui pe care apoi îl proclamă de ales, în contra voinții poporului. Procedura aceasta a fost desaprobată și de judecătoria administrativă. Dar propunerea Românilor s'a respins.

Alt obiect mai momentuos a fost chestia disciplinară a protopretorului dela Aind, *Imre József*. La obiectul acesta n'a vorbit nici un Român. Punerea lui sub cercetare disciplinară, a propus-o advocatul Dr. Müller Jenő, pentru alegerea de primar în Teiuș, unde s'a votat în 1907 cu lista alegătorilor din 1905, cum și pentru alte acte oficioase emanate de la el, din care rezultă, că Imre József este incapabil să poarte Oficiul său. În favorul lui a vorbit advocatul din Aind Dr. Asztalos, dar porni să-l apere fără noroc, deoarece a dat numai non prilej lui Müller, ca să-l ponegrească pe clientul său și mai tare, dovedindu-și aserțiunile cu acte emantate dela însuși Imre József. Prin votare secretă se decide punerea lui Imre sub cercetare disciplinară. Altcum, după părerea membrilor români, chestia nu cădea în competența congregațiunii, ci în a comisiunii administrative.

Ședința se suspende la oarele 2 p. m. până după amiazi la oarele 3 1/2.

Ședința de după prânz.

După amiază la oarele 3 1/2, ședința se redeschide și să mână cu grabă puncte după puncte. Dar lucrurile de importanță pentru Români ajung la desbatere numai cătră 5 ore. La adresa comitatului Timiș, pentru propunerea limbei maghiare în școalele primare în măsură mai intensivă, comisiunea permanentă a propus primirea ei în mod pârținitor.

Contra propunerii acesteia să ridică venerabilul canonic Dl *Gavrilă Pop*, unul dintre puținii noștri bărbați rămași din generațiunea veche dela 1848, care măcar că face cursul unei vieți de 77 ani n'a pregetat și de astă dată a fi în șirul luptătorilor neînfricați măcar că fu des întrerupt, Dl canonic Pop combătu în toate privințele, cu tari și înțelepte argumente, adresa din chestiune, adusă în legătură cu proiectul de lege al lui Apponyi, arătând, că ea este vătămătoare pentru Români, întrucât pretinde estinderea limbei maghiare pe conta limbei materne. Nu să află popor în lume, care să știe perfect două limbi, dovadă Irlandezii, mai departe Armenii, cari și-au uitat cu totul limba lor. Fiindcă în adresă să urmărește aceeași tendință ca și în proiectul lui Apponyi, după

care în școalele ajutate de stat propunerea obiectelor principale are să se facă în limba maghiară, iar în școalele de repetiție toate obiectele, Dsa propune, ca adresa din chestiune să se respingă și să se recerce Guvernul, ca proiectul Ministrului de culte, referitor la învățământul primar din școalele confesionale și comunale, să-l revoace.

În contra propunerii acesteia vorbește profesorul din Aiud Fogarasi Albert, care în mod violent și cu termeni neurbani ne face grele imputări: că lucrăm în contra proiectului lui Apponyi, că nu vrem îmbunătățirea salarelor învățătoresți; că suntem separatiști și trădători de patrie, cari vrem să facem stat în stat, și alte multe bazaconii, cari numai unul ca Dsa poate să le spună într-o adunare a comitatului, iar la urmă deși face parte din comisiunea permanentă, prezintă un adauc de motiunea, încă și mai zdravănă de cât a comisiunei, în care cere dimpreună cu partizani de ai săi câștigați prin un baron necunoscut lumii, ca nu numai să se iee la cunoștință adresa comitatului Timiș, ci să se roage dieta, să câștige cât mai curând valoare de lege proiectului lui Apponyi, și aceasta să se comunice și celorlalte municipii.

Iea apoi cuvântul dl canonic Dr. Aug. Bunea, marele istoric și orator, care în terminii cei mai veștejitori a dogorit atacurile și insultele îndrăznețe ale șovinistului Fogarasi. Regret, că n'am putut stenografia vorbirea Dlui Bunea în întregime; în terminii aspri și cu toată indignarea unui suflet mare, care nu râvnește după străluciri și mitre, pe cum i-au imputat dușmanii ce nu-l cunosc, Dsa aduse pe ocărătorul neamului românesc să-și pună lăcat gurii nespălate, și să amuțască pentru tot cursul adunării ce mai restă.

De altcum las să urmeze schița lapidară, pe care am putut-o prinde, în momentele agitate, a vorbirii Dlui Bunea.

Discursul Drului Bunea.

Onorată adunare! S'a dus prea departe Fogarassy Albert cu îndrăzneala sa și cu inzultele ne mai pomenite, pe cari ni le aduce astăzi noue și întreg poporului românesc din această țară. (Sgomot, contra-ziceri) Foarte s'a depărtat Dsa chiar și dela spiritul lui Fogarassy István, care la anul 1648 sub ocrotirea lui Barcsay Ákos, banul Lugojului și al Caransebeșului, traducea pe româneste Catehismul palatin, căci D-nul Fogarassy Albert nu mai vrea să știe de nici o cultură românească. Foarte mult și-a uitat Dsa și de acel Ioan Papp alias Precup de Fogaras (Fogarassy) de care principele Apaffi amintește la 1689 și al cărui nume însuș arată, că a fost, și s'a ținut Român!

Dsa spune un neadevăr, când afirmă, că noi nu vrem îmbunătățirea salarelor învățătoresți. Eu cunosc mai bine sentimentele poporului nostru, și socot că interpretez fidel aceste sentimente; socot că vorbesc, la acest loc, din inima poporului românesc din Transilvania, când spun, că noi nu suntem în contra ajutorului de stat oferit învățătorilor dela școalele comunale și confesionale, ba chiar îl pretindem pe baza art. de lege XX din 1848, care îndatorește guvernului țării să dea ajutoare din casa statului atât bisericilor, cât și școalelor confesionale, fără de condiții și restricții ca acele cuprinse în proiectul lui Apponyi.

Dsa vrea să ne compromită, când zice că suntem în contra statului, că suntem separatiști și că vrem să formăm stat în stat.

Pe pământul acesta, pe care în veacul al IX-lea și în cele următoare s'au așezat Ungurii, existaseră multe popoare puternice, ca Goții, Hunii, Gepizii, Avarii și Slavii, cași toate au pierit, rămânând până astăzi numai Românii și Ungurii, pentru că numai aceștia și-au iubit limba și individualitatea lor etnică. Ca și Ungurii, și Românii în totdeauna și-au vărsat sângele pentru patrie, și avântul strămoșesc, și prin urmare avem drept să ne provocăm la sângele nostru vărsat șirosie pentru libertatea patriei. Când Turcii năvăliseră asupra țării noastre, poporul românesc a dat piept cu năvălitorii, și și sub Ioan Corvinul, pe care îl tot învățați lumii, chiar și istoricii de greutate ai Dr. îl recunosc de Român, a ieșit biruitor din inpra purtată cu ei. Când noima țării Ungurești, Alföldul, tremură de groaza Turcilor, multe familii nobile maghiare s'au tras de acolo în țara noastră, Transilvania, care le-a adăpostit și le-a asigurat un rol politic răzumat pe brațele vânjoase ale Românilor.

Cum vine Dl Fogarassy să spună, că noi Românii din această țară suntem trădători, când ficiozii români și-au vărsat sângele pe câmpiile Lombardiei și ale Boemiei pentru tronul capului încoronat; când Dunărea de atâteaori s'a roșit de sângele lor vărsat pentru țară, când noi totdeauna ne-am supus legilor țării totdeauna ne-am apărat constituția, totdeauna ne-am împus datorințele, și când suntem gata și azi să ne supunem legilor? Cum vine Dsa să spună, să timbreze de trădători pe trei milioane de Români harnici și cinstiti, cari între orice împrejurări grele au rămas la locul lor, și când au pretins interesele patriei au știut să aducă toate jertfele ce se cereau?

Dior! Este o crimă ceeace a comis Dl Fogarassy astăzi în contra neamului românesc, pentru că Dsa cere chiar stângerea vieții sufletesti a acestui popor.

Poporul românesc are și el un bun mare și scump: limba și cultura sa națională, cari nu și le jertfește pentru nimenea. Dl Fogarassy ar trebui să știe, că poporul românesc din această țară și pe timpul principilor calvini și-a avut literatura și cultura sa națională. Dar fiindcă Dsa aceasta nu o știe, trebuie să i-o spun eu în această adunare și să-i atrag atențiunea asupra acelei împrejurări, că pe atunci erau altfel de oameni între Maghiari, nu ca dsa, căci aceia nu numai nu împiedecau dezvoltarea limbii și culturii naționale românești, ci jertfeau chiar și din punga lor pentru traducerea și tipărirea cărților românești, ca Forró, Gosztony și alții.

Dsa zice că ne vrea binele și ne îndeamnă să învățăm cu toții, cu mic cu mare, ungurește, ca să ajungem la o stare mai bună și la oficii înalte. Dar Dsa nu este sincer când vorbește astfel, căci Dr. știți cu toții, că atunci, când înainte de aceasta cu 6—7 ani, membrii români ai acestei congregațiuni au cerut să se pună un român într'un post de solgăbirán, care român știă perfect ungurește, Dl Fogarassy și cu soții săi de principii au votat în contra a celui român. Dsa știe, că pe teritoriul acestui comitat se află o mulțime de Români enalificați, și cu diplome obținute la universitățile maghiare, și cu toate acestea nu se

află un singur român care să fi putut obține un post cât de mic în centrul unui comitat locuit de 90% de Români. Dsa trebuie să priceapă, că chiar și când toți țărani români ar ști vorbi și scrie ungurește, ei tot nu ar putea să ajungă în posturi de ale statului, pe cum nu ajung milioanele de țărani maghiari de pe Alföld, și că numai cu limba ungurească oamenii nu se pot feriți, pe cum nu se fericesc Ungurii de pe Alföld, cari tocmai ca Românii, trebuie să emigreze în America.

Dl Fogarassy zice că în această țară nu există nici o naționalitate, ci numai rase de felurite popoare, cari toate alcătuiesc o singură națiune maghiară. Cât de departe este de adevăr Dl Fogarassy, se vede din împrejurarea, că până astăzi se află în vigoare art. de lege XLIV din 1868, care are titlul eroquant de „Egala îndreptărire a naționalităților“ (A nemzetiségek egyenjogúságáról), care art. de lege nu s'ar fi adus de factorii constituționali ai țării dacă nu ar fi existat, și nu ar exista și astăzi mai multe naționalități cu drepturi politice garantate și precizate în legile țării.

Înaintașii mari ai politicienilor Dvoastre de azi, cum au fost un Francisc Deák și un Iosif Eötvös, au adus legi prudente și ocrotitoare pentru toate popoarele din această țară, pe cari avem dreptul și datorita să le aparăm, și când aparăm legile acestea, Dl Fogarassy, care nu le cinstește, spune că suntem trădători. Dar poate-se numi trădător un popor, care, pe căi legale, în parlamentul țării în congregații și în adunări populare permise de lege nu cere altceva, decât susținerea legilor existente, votate de parlamentul țării și sancționate de Majestatea sa?

Dl Fogarassy se provoacă la răscoalele țărănești din Țara-Românească, ca să ne arete noue Românilor, că ce lucruri se pot întâmpla acolo, unde nu a pătruns cultura și civilizația maghiară. Dar nu bagă de seamă, că aceleași stări triste se află și la noi, unde țărani sunt siliți să emigreze cu sutele de mii în țări străine, unde straiurile agrare au trebuit să fie înăbușite în anii trecuți în sânge omenesc, unde toate păturile sociale sunt agitate de-o adâncă nemulțumire și unde încă de pe acum se fac pregătiri, ca holdele ce acum înverzesc, să fie seccate la vară de înșiși soldații armatei permanente, cari au cu totul altă menire. Deci nu spre Țara-Românească, ar trebui să-și arunce privirile D-nul Fogarassy, ci asupra stărilor insuportabile din țara noastră, cari n'ar trebui să le mai invenizeze Dl Fogarassy cu propuneri și cuvinte, ce aruncă tăciunile luptelor de rasă între popoarele Ungariei.

Cereți-ne sângele, cereți-ne averea, și le dăm; dar când ne cereți sufletul, atunci avem și noi cuvânt! Știți bine Dr. că nu este pentru un popor conștiință de sine nimic mai scump și mai sfânt, decât limba, credința și libertatea; apoi, fire-am noi Românii, precum crede și afirmă Dl Fogarasi, ori și cât de stricați, tot nu ne-am înjosit încă până la treapta dobitoacelor, încât să nu ne doară, când cineva se atinge de aceste bunuri mari și sfinte ale noastre.

Poporul român ței are religia sa, limba sa, cultura și literatura sa, are poeți celebri, cunoscuți în Europa întregă și traduși chiar și în limba maghiară; cu un cuvânt are un

suflet format, și apoi un astfel de popor nu se lasă terorizat nici odată de dl Fogarassi și alții ca dânsul.

Motivarea comisiei permanente și propunerea dlui Fogarassi nu se poate admite. (Voci din toate părțile: Ejen Apponyi! — Trârască, zic și eu, căci e un bărbat cult și orator mare, dar o scădere are, că n'a umblat prin Ardeal și nu cunoaște poporul român.)

Noi, membrii români din această congregațiune, declarăm că proiectul lui Apponyi este un adevărat atentat în contra existenței poporului românesc și a bisericilor sale.

Nu sunt aceste cuvinte ale mele, ci sunt sentimentele întreg poporului românesc, care vrea să trăiască cu limba sa, cultura sa națională, și cu toate însușirile sale etnice pe acest pământ udat de atâtea ori cu sângele seu nobil.

Mă alătur întru toată la propunerea Reverendisimului Domn canonic Gavrilă Pop și cer să fie respinsă adresa comitatului Timiș.

Discursul Dnului Bunea a plăcut multora și dintre străini.

Dintre noi mai vorbește protopopul Aiudului, care spune dlui Fogarasi, că nu cunoaște raporturile Românilor, și că e neîntemeiată imputarea, că noi nu am vrea ridicarea salariilor învățătoarești, de oarece congresul bisericeii gr-or. de astă vară, și și sinodul bisericesc gr-cat. din toamnă au fost pentru îmbunătățirea sortii învățătorilor noștri.

În urmă să votează și să ridice singur românii pentru sprijinirea propunerii venerabilului canonic Gavrilă Pop.

Adresa Dobriținului.

Acest oraș trimite comitetului nostru o adersă cu minte, în care se cerea, ca singur acele cărți de comptabilitate să aibă valoarea de argument, cari sunt compuse în limba maghiară, și că numai firmele unguerești să fie recunoscute, și comisia permanentă a recomandat Guvernului adresa în mod părtinitor. Însă dl profesor Dr. Ioanu Rațiu, combate energic dorințele adresei, și protestează în contra ei, indicând toate punctele noastre de vedere, pe cari le jighește o astfel de adresă. În legătură cu combaterea adresei dl Dr. Rațiu arată de odată și nedreptățile câte ni-se fac. Urmasii lui Kossuth s'au depărtat mult de politica lui, carea promitea multe lucruri bune naționalităților din această țară. În urmă Dsa propune adunării, ca să ia dela ordinea zilei adresa Dobriținului.

Contra propunerii Dnului Dr. Rațiu vorbește Dr. Varó László, spunând, că Românii să bucură de libertate deplină și că limbei maghiare au să-i mulțamească mulți Români salariile lor. — Se primește propunerea comisiei permanente.

În chestia grevelor.

O discuție interesantă s'a încins la circulara comitatului Pest-Pilis-Solt-Kis-Kun în chestia grevei secerătorilor. Comisia permanentă propune să se pună circulara la arhiv. Față de această propunere se ridică Dr. Iutiu Maniu, și arată că chestia e cu mult mai gravă decât să se poată trece simplaminte la ordinea zilei. O chestie așa

de importantă nu se poate pune la arhiv, ci trebuie studiată. Societatea o putem împărți în două clase mari, a proprietarilor și muncitorilor. Chestia pretinde o astfel de rezolvare care să mulțamească amândouă părțile. Proprietarii să-și poată împlini misiunea ce o au în viața socială iar muncitorilor să li-se asigure o subsistență deamănă de om. O pretinde asta umanitatea și echitatea. Prin aplicarea soldaților la secerat soarta muncitorilor devine și mai insuportabilă. Ura între clase se va mări, iar abstrăgându-se militarii dela obligămintele lor și ducându-se se facă concurență fraților lor, se demoralizează. Propune să se facă și la noi ce s'a făcut în Anglia și alte state unde și agricultura se poartă în mare și în mod rațional. Să se invite guvernul să asigure prin lege greva muncitorilor, căci aceasta e singura armă cu care se pot apăra în contra asupririi ce ar încerca proprietarii.

Dr. Garda Kálmán recunoaște adevărul celor spuse de Dr. Maniu, însă adaugă că cauza e urgentă și până la rezolvirea ei prin lege nu vede alt mijloc în contra grevei secerătorilor de cât aplicarea miliției. — Tot la acest obiect vorbește și fostul comite suprem, Zeyk Dániel, care asemenea recunoaște, că raporturile între proprietari și muncitori trebuie regulate prin lege, pentru că prin mijloace paliative nu se poate sana o chestie atât de gravă — dar în cazul de față e pentru propunere comisiei permanente care se și primește.

Sedința s'a încheiat la 7 ore seara.

Românii din comitatul Albei Inferioare s'au afirmat, și e de dorit să facă tot așa și alții.

Driora.

MAI NOU.

Miercuri în 27 crt. până noaptea târziu s'a făcut la Lugoj alegerea de deputat, mandatul Dr. Gh. Popovici fiind nimicit. A fost reales cu majoritate de 159 voturi iar candidatul național, protopopul Gheorge Popovici. Această nouă biruință a produs nespuse însufiețire pretutindenea.

Noutăți.

Un literat care promite. Sub acest titlu „Tribuna dela Arad publică în numărul dela 22 crt. următoarele: „Unul dintre prozatori noștri cei mai buni, dl Ioan Agârbicean, publică în „Unirea“ o preafrumoasă novelă „În clasa cultă“. Agârbicean cafe până acum a prins cu minunată pricepere viața poporului și a preotului ideal dela sate, a scris pentru prima oară din viața oamenilor cu carte; precum se vede, scrie tot așa de ușor și din clasa cultă, ca și din viața poporului nostru. Novela Dsale pare a fi dintre cele mai bune, ce le are până acum, o scriere de o adevărată forță artistică“. Suntem foarte veseli de apariția acestei dreapte, ce să face iubitelui nostru colaborator, care și-a început auctoritatea sa literară în coloanele foi noastre. Profităm de ocazie, ca să recomandăm cetitorilor noștri procurarea novelor a căror cete sunt o adevărată serbătoare sufletească.

Întru amintirea repansatului prof. Nic. Iones, au contribuit pe lista noastră: A. C. Domsa Blaj, 5 cor. — Iacob Mureșian, 10 — Aron Papin, 5 — I. B. Hodoșiu și Cornelia n. Puiaș, 50 — Eug. Pantea, 2 — Alexiu Pop, 4 — Georgiu Făgarășan, 4 — Octavian Bonfiniu, 10 — Flavin G. Domșa, 5 — Gavril Precup, 5 — I. F. Cr. 2 — Aug. Caliani, 2 — Victor Macavei, 2 — Aurel Velican, 5 — Membrii societății de lectură I. M. Clain, 30 — A. Ciura, 2 — Octavian Prie, 2 — Dr. I. Maniu, 20 — I. Totoian, 2 — Dr. A. Chetianu, 3 — Iosif Oarga, 2 — Din suma aceasta 40 cor. s'an depus la fondul întru amintirea iubitelor repansate, ca în fiecare an să se celebreze o stă liturgie, iar restul s'a depus spre fructificare spre a să aduna suma de lipsă, din care să se ridice la mormântul dulcelui cântăreț un monument vrednic de el. Facem apel la numeroșii săi elevi și prietini, să răspundă la acest apel.

Necrolog. † Ioan Crișan, preot în Bărcut, a repansat la 20 faur n. în vrâsta de 74 ani, după ce 43 ani a funcționat ca preot în Grid și Bărcut.

— † Superiorii și clerici seminarului teologie gr-cat. de Gherla cu inimă plină de durere anunță moartea clericului de cursul al II-lea, Ștefan China, întâmplată în 21 Martie deminează, după suferințe îndelungate, provăzută cu sfințele Taine.

— † Maria Branea născ. Blaș, soția preotului nostru din Petelea, după scurte suferințe a repansat în Domnul în 22 Martie a. c. în anul al 5-lea a fericitei sale căsătorii și al 23-lea al etății sale.

— † Eugen Dologa, scolar în clasa a IV-a gimnazială, fiul preotului din Borgo Tiha, după grele suferințe Vineri în 22 Martie a. c. la oarele 7 seara în etate de 14 ani și-a dat blândul suflet în mâinile Creatorului.

În veci amintirea lor!

Posta Redacțiunii.

I. M. Ziare pentru ss. liturgiile celebrate, să află tipărite și să pot procura dela Oficiul Arhidiecezan Blaj. La întrebarea cealaltă răspundem, că să lucră înainte. Când să va începe tiparul nu putem ști.

St. B. Aveți răbdare, manuscrisul e bine conservat, trebuie însă variație în material și preferite chestiile actuale.

Un binevoitor. Rapoarte anume nu publicăm.

V. M. Nu credem că poate ajuta ceva publicarea rectificării trimise, ales, că e și cam întârziat acum.

St. S. Raportul despre instalare a sosit prea târziu, nu-i mai putem face loc, la disertație va trebui schimbat mult. Aveți răbdare.

I. S. Răspunsul urmează în scrisoare particulară.

6500 meri nobili

de 4 și 5 ani

de soiurile Batull, Carmelit-Reinette, Cassel-Reinette, Goldparmän, Poinic, Stettin

sunt de vânzare

la moșia subscrisei din Șmig (Somogyom).

Prețul unui pom numai 70 fl. (35 cr.), la cumpărări în masă dela 200 bucăți în sus 10% rabat.

Prețul e a se asemna deodată cu comanda la adresa subscrisei. — Spedarea se efectuește din gara Medgyes, și până aci fără spese.

Emilia Dr. Russu,
soție de avocat.

(15) 2-3

Sibiu — Nagyszeben.

Partea literară.

Știința și Religia.

Critica unui articol cu același titlu de Nicanor et Cie în „Viața Românească” Nr. 9.

În revista lunară „Viața Românească” (Noemvrie, 1906) găsim sub rubrica Miscelanea un articol: „Știința și Religia”. Articolul e menit a spune câteva cuvinte asupra fondului discuției relativ la raportul dintre știință și religie, discuția iscată cu prilejul conferinței inaugurale ținute de Dl. A. C. Cuza în aula Universității.

„Fondul” discuției îmi era cunoscut, între altele, din „Neamul Românesc”. Cu toate acestea am studiat articolul revistei și — în numele „științei” — cred de datorie să public unele observațiuni.

Aceasta replică va urma strict ordinea celor scrise de excelenta societate P. Nicanor & Cie.

La început vedem desfășurate câteva idei despre om ca ființă activă, despre mijloacele și idealul acțiunii, despre rolul istoric al religiunilor și poziția lor inițială... toate necomplete, pospăite cu vâpseala Kantianismului.

Vin apoi 12 puncte, ce merită o atențiune deosebită.

I.

Începem cu definițiunea religiunii: „Religie în înțelesul cel mai general al cuvântului — zice celebra societate — putem chiar numi ori-ce sistem de gândire, care unește într-o singură concepție armonioasă „asupra lumii și vieții și datele științei și „năzuințele ideale ale omenirii”.

Doamne, m'am gândit, dacă vre-un om cuminte ar fi zis vreodată vorbele „credo, quia absurdum”, atunci, din respect pentru P. Nicanor et Cie, o va fi zis citind sau auzind definițiunea asta. Credo, quia absurdum! Dar pentru că cele absurde nu-s obiecte de credință, adecă, nu pot fi susținute nici când ca adevărate, tocmai pentru că aparțin la categoria absurdităților, de aceea nici definițiunea dată nu va putea pretinde de a fi susținută ca adevărată.

Iată, pentru ce...

1. Ce au de, a face „datele științei” cu religia? Sistemul copernican publicat la 1543, cel dintâi tren între Liverpool și Manchester la 1830, etc. etc..., ce au acestea de a face cu religia? O discuție cred de prisos!

2. Ce are de a face religiunea ca atare cu „năzuințele ideale” ale omenirii? Religia va rămânea ceea ce este, ori încotro să năzuiască omenirea, fie spre naturalizarea omului până la frăția cu goril, fie spre mistificarea lui panteistică, fie în chip practic, spre epicureism, revoluțiune socială etc...

Ori cum să fie cu aceste năzuinți, religia va rămânea de a pururea un factor eminent în lumea fapturilor raționale, sublimă și independentă de fazele idealurilor omenești, pe cum este soarele sublim și independent de toate obiectele — strălucite și murdare câte le luminează.

Cauza acestei independențe este caracterul lăuntric și firea religiunii.

Noi putem vorbi despre religie ca norma idealurilor umane, da. Socot însă acest punct

de vedere de prea sublim, de a fi discutat cu falos într'această replică.

3. Dar definițiunea religiei dată de P. Nicanor et Cie mai conține (pe lângă datele științei și năzuințele ideale ale omenirii) încă o concepție armonioasă asupra lumii și vieții (Welt und Lebensanschauung)!

Adecă, înj concret! Dacă un chinez socotește că China acupă trei sferturi ale lumii, că viața omului nu-i de nici un preț, că el poate hrăni mascuții cu copilașii nou născuți, apoi dacă își mai aduce a minte când compatrioții săi inventaseră praful de pușcă și pe unde cursese Hoang-hoo acum o mie de ani, în fine dacă năzuiesc sus și tare, ca nu cumva un străin (mai ales european) să treacă granițele imperiului albastru: atunci are religiunea, cel puțin în înțelesul general al cuvântului.

Sau alta. Dacă un un absolvent de liceu — sau macar de câteva clase gimnaziale unește într-o singură concepție teoria lui Kant-Laplace despre formarea lumii și afirmă apoi că viața este o forță resultantă a echilibrului atomilor organică din om, și dacă n'a uitat încă de cine și când a fost introdusă nomenclatura latinească în botanică și zoologie, în fine dacă mai urmărește idealurile specialiste, jidovești sau macar cele ale funcționarismului de azi: atunci, conform cu definițiunea savantei Companii, este religios, mai de hai decât Harap Alb din poveste.

Ciudată religiune! În ori ce caz incorectă este o definițiune, din care isvoresc non sensuri, iar vorba de batjocură: ecce homo Platonis! va fi îndreptățită!

4. Autorul mai spune în definițiunea religiei, că religie putem numi ori ce sistem de gândire, care... Acesta este punctul cel mai serios, care merită să fie apostrofat cu toată gravitatea. Rog să se ia în considerațiune cuvintele: religia este o gândire, un sistem de gândire, ori ce sistem de gândire, care unește etc...

Cărui sistem de idei sau de gândire i-ar fi impus logicii numele de religie, nu știm. Fondul afirmațiunii parecă consistă în aceea, că religia — fie ea ori ce — să alcătuește pur și simplu din niște idei, judecăți și deducțiuni, cărora la urma urmelor nu le răspunde nimica real, o nimica toată.

Dar așa fel de afirmațiune nu ne poate mulțami. Și de ce oare?

Omul este o ființă nu numai „activă” dar la rândul întâi o ființă cu minte. Omul vede lămurit, că ființirea lui nu e dela sine și independentă: căci altfel el ar trebui să existe numai decât, în mod neschimbat și întotdeauna. Iar ceea ce nu există de sine, își are pricina existenței într-o altă cauză externă. Prin urmare pricina din urmă, care a făcut pe om să existe, este un făptuitor în afară de om, un autor înțelept și putinte, pe care'l chemăm Dumnezeu.

De aici urmează, că omul — făptura este într-o dependență esențială de Autorul existenței sale. Și tocmai aceasta dependeță a omului de Autorul existenței sale, aceasta dependeță zic, să numește religie în înțelesul cel mai general al cuvântului.

(Va urma).

Chestii contimporane.

VIII.

Literatura bisericască la noi.

Între mijloacele, prin cari s'ar lecut inconvenientul unui raționalism religios la noi, am socotit în rândul trecut „literatura bisericască.”

Aceia, cari văd în literatura bisericască numai un lucru teoretic, sec. pot zice, că nu e lipsă de ea. Dar, cari privesc lucrul, după cum l-am privit noi în rândul trecut, văd în literatura bisericască la noi o chestie cu totul practică.

Peste tot eu nu înțeleg, pentru ce nu s'ar putea scrie și la noi tratări de caracter cu totul teoretic? Dar asta înseamnă deja un grad mai înalt, în literatura popoarelor. Deja din punctul acesta de vedere, o literatură teologică bună, modernă, la noi nu ar fi iertat să aște adversari. Dar abstrăgând dela aceasta, trebuie să se cultive la noi științele teologice, din considerațiune practică, care este: „a deșteptă și a nutri o convingere religioasă,” între mireni, și: „a servi îndigintelor clerului.”

Lucrurile bisericăști formează și ele o specialitate, științele teologice sunt științe unde nu se pot amesteca toți nechemății. Istoricii să ne facă istorie, poeții literatură, juriștii politică, și așa mai departe! Dacă ne-am ținea de principiul acesta, nu s'ar auzi lucruri, de cari am citat în articolul precedent. Îmi vine aminte un loc din sf. Ieronim, unde se plânge, că toate specialitățile își au oamenii lor: meseriile, medicina, numai știința scripturilor e aceea, de care se ocupă toți: babe, moșnegi, tineri vorbăreți etc. etc.*) Se vedem, întru cât e interesat publicul mirean în chestia literaturii bisericăști. Deja unui tânăr din gimnazul superior îi vin multe dificultăți în ale credinței, mai ales la aceia, cari cercetează școli străine. Ajungând la universitate, făcând cunoștință cu diferite direcții moderne, însușindu-și anumite fraze bombastice și lipsindu-se de orice temeinicie în cercetările de natura aceasta: ușor ajunge apoi să fie raționalist cu totul; și așa avem o inteligență rece, fără viață religioasă, fără convingere, care ține încă pe lângă biserică, din zel național, poate din desertăciune lumescă, dar nu din convingere supranaturală, plină de putere, de viață... Aici se ivește o pretenziune în capul fiecăruia: dacă au oamenii noștri prilej să cunoască teoriile raționaliste, să se înstrăineze de religie, trebuie să aibă prilej să vadă și combaterea acelor, apărarea religiei; și asta să o facă literatura bisericăască.

Dar este nevoie de o literatură bisericăască chiar și în interesul clerului. Azi numai poate domni principiul, ce domnia încă nu demult în seminarele gr-or.: să nu facem noi știință, să nu ne dimitem noi

*) Ad Paulin. ep. 53, 6, 7: promittunt medici, tractant fabrilis fabri, sola Scripturarum ars, quam sibi omnes passim vindicant: scribimus indocti doctique poemata passim. Hanc garrula anus, hanc delirus senex, hanc sophiata verbosus, hanc universi praesumunt, lacerant, docent, antequam discant.

în dispute, în obiecțiuni; să dăm tinerilor cunoștințele cele mai de lipsă și să vedem de alte lucruri mai practice... Cu tot dreptul este, să nu se facă zămă lungă din științele teologice; dar cele mai de lipsă din științele teologice, acelea trebuiesc predate! Fiecare tinăr înainte de a intra în seminar, a putut face cunoștință cu multe învățături necredincioase; acelea trebuiesc spulberate, căci altcum ne vom întâlni cu tot mai mulți preoți fără credință, fără cucernicie, fără zel dumnezeesc, fără chemare. Eu, durere, am aflat și de aceștia. La tot cazul: azi în teologie nu mai poți trece în mod șablonistic peste chestiile cele mai gingașe, lăsând credința bunăvoinței private și supunerii ierarhice; raționalismul și criticismul propriu al fiecăruia se va răzbuna asupra unei creșteri, ca aceasta. Ne trebuie o literatură teologică, manuale bune pe seama teologilor și trebuiesc cărți teologice, bine alcătuite, să le aibă preoții și în viață, totdeauna la sine. Ce privește cărțile de rugăciuni, de pietate, și altele de natura aceasta, aflăm și aici multe neajunsuri.

Căci să vedem cum stăm cu toate acestea în prezent? Începem cu cele din urmă.

În toată privința stăm mai rău ca acum 200 de ani. Aici e chestia sf. Scripturi. Subscrisul acum 2 ani am avut prilej să mă plâng în contra inconvenientelor, ce provin din lipsa unei edițiuni accesibile a sf. Scripturi în limba română. (Revista catolică, pag. 342—1905 nota 1). Acum a-și putea spune și mai multe. Destul, că n'avem o ediție corăspunzătoare a sf. Scripturi. Lucrul nu ar fi așa mare. La noi, românii uniți ar fi trebuit să se edeie din când în când traducerea frumoasă a lui Clain, ca textus purus, spre folosul preoției. Nu am fi siliți azi, să ne folosim de ediții în limbi străine sau de ediții românești neautorizate. În schimb ocupatu-s-au de chestia aceasta în conciliul prov. I. (1872), în al III-lea (1900) și totuș nici un rezultat! Cetim în Șematismul iubilare (1900) din Blaj (p. 92), că Dl canonic Szmigelski lucră de prezent la prevederea cu note a sf. Scripturi, care intenționează a o eda cu litere latine. De aci înțelegem, că după atâtea tratări în concilii, totuș va fi ceva. Nu trebuie însă să uităm, că o lucrare ca asta, ori cât de perfectă să fie (negreșit atare ne va da Rssimul Canonic), nu poate avea un merit absolut, ci numai relativ, de parece rezultatele științelor biblice se schimbă, așa că tot cam la 10 ani ar trebui să faci din nou notele izagogice, ezegetice, arheologice, istorice la sf. Scriptură. Pe când cartea sfântă, ca atare, va rămâne totdeauna aceea, cum omnibus suis partibus. Pentru aceea zic eu, că alta e o ediție de text pur, și alta o ediție populară, explicativă.

Ce privește cărțile bune de pietate, mărgăritarele de înaltă filozofie creștinească, cum e Toma a Kempis, Mărturisirile sf. Augustin: sau nu sunt traduse de loc, sau sunt edate astfel, că te delectezi și acuma în măiestria limbii bisericești, de pe vremea lui Bob (Toma dela Camp)! Farmecul limbii, dulceața graiului românesc, nu-l prea ași în puținele cărți de felul acesta, edate mai nou.

Și oare mai bine stăm cu literatura teologică? Nici vorbă! Dacă vrei să-ți

cumperi azi o carte teologică românească, nu capeți, afară de Pastorală Dlui Marcu, numai de cele apărute acum 20—30 ani, cari oricum, nu ne mai pot îndestula altcum și acestea s'au epuizat toate aproape. Așa ar fi Etica, Dogmatica, Dreptul canonic, Istoria bisericească, Studiul biblic. Științele teologice au făcut progrese mari; la noi însă nu se știe de acestea. O filozofie creștină sistematică n'avem, afară de fasciculi dlui Dr. V. Lucaciu (și manulul Dr. V. Hossu*).

Scrieri apologetice în genere ne lipsesc. Anul trecut dl Dr. Elie Dăian cu adevărată pricepere a timpului, a publicat în Răvașul traducerea conferințelor lui Prohászka; nu știu apăsarea-vor în ediție separată sau dl editor prevede, că n'are cui le eda? Și aceea se poate. Așa de nimerite sunt și azi cuvintele lui George Lazăr din 1820. Toate le putem dobândi, — că și noi suntem născuți ca alte neamuri, și nouă ne-a dat Dumnezeu acelea daruri, ca și la alte neamuri, — numai vrere să avem... „Și de vom urma, ca alte neamuri unii a talmăci, alții a tipări și apoi toți a le cumpăra, — în scurt țări și se vor fi și noi ca alte neamuri de dragul școlii mari, cu biblioteci și cu bărbați învățați și luminați“... (Floarea darurilor nr. 3 pp. 167, 168).

Literatură periodică? Nici aceea nu să ferește. Avut-am reviste bisericești: Sionul românesc în Viena 1865—6, Amvonul, după aceea: Preotul român (Negruț, Gherla), Foaia bisericească (Gramă, Blaj), Revista catolică; toate au încetat după câți-va ani. Azi stăm așa, că afară de „Păstorul sufletesc“, redactat cu un zel frumos, — alt periodic curat bisericesc, noi uniții nu avem.

La Sibiu apare „Revista Teologică“. Noi dela început am fi salutat apariția ei dacă nu am fi știut, că apare la Sibiu, și că zicala: ex oriente lux**). numai atâtea înseamnă, că dimineața e izvorul luminei în răsărit, dar atunci și pleacă de acolo, să tot depărtează, așa, că după amiază capătă și răsăritul lumina dela apus!... Din partea mea și așa salut Rev. Teologică din Sibiu: ca un eveniment însemnat, în literatura bisericească, la noi, românii. Ea a înțeles glasul vremii: de o literatură bisericească, bine chibzuită avem lipsă, la tot cazul. Nu negăm nimic, ba dorim chiar, tot ce scrie dl. Goga în Luceafărul, despre chemarea preoției noastre, dar nu în senz escluzivistic. În negarea lipsei de literatură bisericească, nu putem consimți dlui O. Goga, dar nici altui domn, care în forma unui preot primitiv dela sate, vine în Gaz. Trans. (nr. 28 Ianuarie a. c.) și dă îndrumări cum să fie revista aceea în viitor***).

*) Acum să apărește un manual de teologia dogmatică, foarte bine lucrată de Dr. V. Suciu.

***) Dr. theol. George Popoviciu cu această sentință aruncată în fața teologilor apăseni, încheie cartea: Uniunea rom., Lugoj, 1901.

****) Pe ogoarele minții noastre! încă nu a brăzdat plagul disputelor filozofice... Tot asemenea am regă pe dl. prof. Dr. Crăciuneșcu, că pe viitor să nu ne însure în articoli atâtea groază de nume de învățați și de cărți, pe care de abia le putem sloveni. Noi ne mulțumim și cu mai puțin aparat științific, iar în locul legioanelor de scriitori de toată lumea, să ne povestească numai părerea celui mai cuminte dintre toți, așa ca să o pricepem și noi... Risum teneatis amici! Vrednic a fost asta de răspuns?...

Conciliul provincial I, ținut acum 35 ani în Blaj, a adus decrete formale „despre edarea foilor bisericești“. Una să fie săptămânală (cum e azi „Unirea“ deși nici asta nu e foaie autorizată, nici a arhiepiscopiei, decum a provinciei metropolitane), alta în broșură lunară, care să cuprindă disertațiuni teologice de toată plasa. Precum știm și sinodul mai nou din Blaj (din toamna anului trecut) s'a ocupat de o mulțime de „chestii literare, cari pentru cinstea noastră reclamă o rezolvire grabnică, fiind că în privința aceasta, biserica unită, care mai înainte era conducătoare, astăzi a rămas îndărăptul curentului general în unele privințe ca un adevărat anahronism (Gaz. Trans). Să înțelegem deci odată și noi, români uniți, că avem lipsă de o literatură bisericească! De o literatură, care să fie în privința limbii, fără prihană; să fie modernă, bine alcătuită: la nivelul științelor de azi! Dacă cuiva, atunci nouă nu ni să potrivească cuvintele, scrise nu demult în „Unirea“: „monotonie și lipsa de ideale prea ne-a copleșit și vre-o ispravă de dai Doamne nu prea vedem nicăiri“.

Să nu uităm nici de o literatură populară religioasă. De câte ori mergem la târguri, vedem nește colportori cu tot felul de miroznenii de cărți, imbiind poporul. Nu este între ele nimic de folos, numai scrieri apocrife și de o valoare dubie sau cu totul primejdioasă, cum sunt: Epistolia D. N. I. H., Visul Maichii Preceste Minunile sf. Sisoă, Păscălie. Poporul fiindcă-i sunt la îndemână-le cumpără (dacă peste tot cumpără cărți); și acela-l ține de cel mai mare succes al învățaturii, dacă copilul lui din școală știe ceteri din Epistolia D. N. I. H. Prin aceasta numai să umple poporul de superstiții și de credință imorale. Să nu ne pregetăm a face cărți populare, în care să fie scrise adevărurile de credință și morală a legii noastre, cum sunt biserica, sf. taine (de ex. Căsătoria), viața religioasă. Acestea și astfel de cărți folositoare să se vândă poporului la târguri prin orașe?

... Și acum îmi vine aminte articolul dlui Tomescu, apărut în drăgălașa revistă din Craiova, „Ramuri“ sub titlul: „o literatură de preoți luptători“. Laudă preoției din Ardeal, care mai iute a venit la conștiința chemării sale, ca cea din România. Și deși autorul vorbește numai de necesitatea preoției, cuvintele lui să pot aplica și celor relevate de mine mai sus: „aceasta nu se poate face, decât printr'o energie și hotărâtă intrare în luptă a preoților noștri. Trebuiesc măsuri de energie iezuitică, pentru că iarăși biserica să-și reia locul ei de sfânta îndreptătoare a vieții noastre“. (Ramuri, 1906 p. 235).

Cu aceasta constatare încheiu articolul de față.

Nicolae O. Brinzeu.

Bibliografie.

A apărut:

N. Iorga: O alegere de Episcopi Moldoveni în 1557—8., retipărire din „Răvașul“, prețul 10 fil.

Proprietar-editor: Aurel C. Domșa.
p. redacție rezponz.: Augustin Gruția.

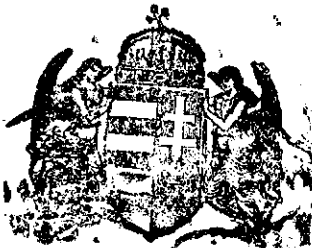
La expozițiunea milenară din Budapesta dela 1896 premiat cu medalia cea mare.

Turnătoră de clopote și fabrică de scaune de fer pentru clopote a lui

ANTONIU NOVOTNY

la Timișoara-Fabric

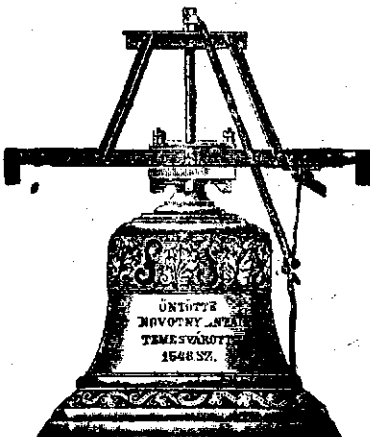
(8) 41-52

se recomandă spre pregătirea clopotelor nouă, pe cum la turnarea de nou a clopotelor stricate, mai departe spre facerea de clopote întregi armonioasă, pe lângă garanție pe mai mulți ani, provăzute cu ajustări de fer bătut, construite spre ale întoarceră cu ușurință în ori ce parte, îndată ce, clopotele sunt bătute de o latură prin aceea ce sunt mântuite de crepare. — Cu deosebire recomand

→ clopotele găurite ←

de mine inventate și mai de multe ori premiate, cari sunt provăzute în partea superioară — ca violina — cu găuri după figura S și pentru aceea au un ton mai intensiv, mai limpede, mai plăcut și cu vibrarea mai voluminoasă, decât cele de sistem vechiu, așa, că un clopot patent de 327 kg. este egal în tonul unui clopot de 461 kg. făcut după sistemul vechiu. Mai departe se recomandă spre facerea scaunelor de fer bătut, de sine stătătoare, — spre preadjustarea clopotelor vechi cu ajustare de fer bătut — ca și spre turnarea de toace de metal.

Prețcuranturi ilustrate se trimit la cerere gratuit și franco

Institut indigen. Banca de asigurare

„Transilvania“

din Sibiu

(7) 41-52

Intemeiată la anul 1868

în Sibiu, strada Cisnădiei nrul 5 (edificiile proprii), asigură în cele mai avantajoase condiții:

contra pericolului de incendiu și esplosiune. edificii de ori-ce fel, moșii, mărfuri, vite, nutrețuri și alte produse economice etc.

asupra vieții omului

în toate combinațiile, capitale pentru cazul morții și cu term. fix. asigurări de copii, de zestre, rente do. vieța întreagă etc. etc.

Asigurări popor. fără cercetare medicală

Asigurări pe spese de formantare cu solvirea imediată a capitalului.

Valori asigurate contra incendiului: 20.981.088 coroane. capitale asigurate asupra vieții: 9.125.898 coroane.

De la intemeiere institutului a solvit: marea lună spăgubiri de incendii 4,077,788.78 c. pentru capital asigurate pe vieța 3,568,863.37 cor.

Oferte și ori-ce informațiuni se pot primi dela: Direcțiune în Sibiu, str. Cisnădiei nr. 5 etagiu I. curtea I.

și prin agenturile principale din Arad, Brașov, Bistrița și Cluj, precum și dela subagenții din toate comunele mai mari.

Să caută:

2 învățăcei

din casă bună, isteți, cu purtare morală bună. Să aibă școala confesională.

In atelierul de croitorie alui Dionisie Trifan

(2) 8-? Blaj—Balázsfalva.

Comunicarea trenurilor

prin gara Kükülöszög—Blaj.

— Valabilă dela 1 Octomvrie n. 1906. —

cătră	g a r a	dela
	Teiuș—Tövis	
12-48	tren de persoane	1-02
7-85	tren accelerat	12-22
7-02	tren mixt (numai Joia)	4-05
2-52	tren accelerat	2-13
1-20	tren de persoane	9-05
	Copșa—Kis-Kapus	
1-07	tren de persoane	12-43
12-23	tren accelerat	3-34
4-03	tren mixt (numai Joia)	6-53
2-14	tren de persoane	2-15
9-06	tren accelerat	2-51
	Parajd	
8-02	tren mixt	8-44
2-43	tren mixt	6-48
9-11	tren de persoane (Luni, Mercuri, Sâmbătă)	12-38

ACATISTUL MIC,

sau carte ce cuprinde în sine rugăciuni către Preasf. Născătoare de Dumnezeu leg. 24 fil.

FLORICELE DE CÂMP,

schite ușoare. De A. C. DOMȘA
Prețul 1 coroană.

Cărți postale ilustrate,

cu vederi din Blaj.

Bucata 6 fileri. — Suta 5 cor. franco.

Tusă!

Cine nu să îngrijește de tusă păcătuște contra sa.

Caramelle de piept ale lui Kaiser

cu 3 brazi

probate de medici și recomandate contra tusei, răcelii, guturaiului. 4512 recunoștințe dovedesc efectul minunat al acestei medicini. — Un pachet costă 20 și 40 fil. și să pot afla la farmacia Carol Schiesal — Blaj. (18) 30-32

A apărut:

LITURGIERIUL

Prețul unui ex. pe hârtie „prima“
crudo 6 cor.
legat 9 ”
Pe hârtie velină consistentă:
crudo 5 cor.
legat 8 ”

BIBLIOTECA UNIREI. *)

1. Benhur sau zilele lui Mesia, de Levis Wallace, 2 v. 2.90
2. M. Eminescu. Studiū critic 90
3. Câte-va momente din începuturile bisericeii rom. de C. Auner 20
4. Nume de familie la românii din Ungaria, de A. Viciū. 12
5. Din viața lui I. Micul de M. Străjan 16
6. Albertina. Povestire de Dr. V. Bojor. 30
7. Cestiuni din dreptul bis. unite p. I. II. 340
8. Cele doue fețe ale lumii de Nicu 30
9. Ziua Deșteptării de Aurel Fodor 16
10. Cele două conștiințe, pieză teatrală în 5 acte, trad. de Simion Zehan 40

*) Aceia, cari vor comanda de odată toți 10 Nrii, li primesc cu 610 cor. în loc 884 cor.